

Duik in het Curaçaose erfgoed

**Genezen met de tradities van
je voorouders**

Handleiding Middelbaar Onderwijs

© Stichting NAAM (2018)

Inhoud van de lesbrief

Genezen met de tradities van je voorouders

Deze lesbrief maakt deel uit van 'Duik in het Curaçaose erfgoed', een serie lesbrieven over het materiële en immateriële cultureel erfgoed van Curaçao.

De lesbrief 'Genezen met de tradities van je voorouders' bestaat uit vier lessen over verschillende geneestrادات van Curaçao.

Les 1. Yerbero. Genezen met kruiden

De leerlingen horen wat een yerbero en een kurioso zijn. Ze leren Dinah Veeris en haar tuin met geneeskrachtige kruiden kennen. Ze horen hoe een kòpdó di sla genezing brengt.

Les 2. Airu. Genezen met energie

De leerlingen leren wat airu is en hoe verstoring van airu iemand ziek kan maken. Ze leren hoe de energetische genezer Richenel 'Muz' Ansano de airu balans herstelt.

Les 3. Partera. Babyzorg voor en na de geboorte.

De leerlingen leren over Curaçaose tradities voor, tijdens en na de bevalling en horen wat moderne vroedvrouwen op Curaçao van die tradities vinden.

Les 4. Skibidó di Kolibrí. Genezen met gebed.

De leerlingen leren bij welke ziekte de skibidó di kolibrí genezing kan brengen. Ze horen hoe de behandeling door Nelson Tremus verloopt.

De algemene leerdoelen van lesbrief

Aan het eind van de lessenserie weten de leerlingen:

1. Hoe een yerbero-genezer patiënten met kruiden behandelt.
2. Dat ze meer over kruidengeneeskunst kunnen leren op Den Paradera.
3. Dat voor volledige genezing niet alleen je lichaam, maar ook de spirituele en energetische balans hersteld moeten worden.
4. Hoe de airu-genezing oude, ziek makende emoties verwijdert.
5. Welke tradities bij de zwangerschapszorg en babyzorg van Curaçao horen.
6. Hoe de skibidó di kolibrí gebedsgenezing toepast bij de behandeling van gordelroos.

Vorbereiding van deze lesbrief

In de algemene handleiding van deze lessenserie leest u hoe u deze digitale lesbrief in de klas het beste kunt gebruiken.

Het is belangrijk deze algemene handleiding goed door te nemen, zodat u weet:

- . dat u de lesstof met eigen woorden gaat vertellen.
- . hoe u de digitale lesbrief via digibord of computers in de klas gebruikt.
- . hoe u de les en de opdrachten optimaal voorbereid.
- . hoe u de les voor de leerlingen zo interactief mogelijk maakt.
- . hoeveel tijd u voor de opdracht(en) nodig heeft.

Les 1. Yerbero. Genezen met kruiden

Behandelen van de lesstof (30 minuten)

Stel een of meer luistervragen bij aanvang van de les, bijvoorbeeld:

- . Wie weet wat er met een kurioso en een yerbero bedoeld wordt?
- . Wat is het verschil tussen een kurioso en een yerbero denk je?
- . Waar zou je informatie over geneeskrachtige kruiden kunnen vinden?

Hoe kun je iemand spiritueel genezen, denk je?

Eigen antwoorden. Als die niet komen, vraag dan bijvoorbeeld of gebeden zouden kunnen helpen. Of gesprekken met een psycholoog, meditatie, natuurbeleving, etc.

Ken jij geneeskrachtige planten?

Eigen antwoorden.

Opdracht 1. Welke geneeskrachtige planten ken jij?

a. Leerkracht materialen:

- . Een papier en pen per groepje.
- . Voor de muurkrant: een aantal grote vellen papier aan elkaar geplakt, scharen, lijm.

b. Leerlingen:

- . Kunnen eventueel een gedroogd kruid van huis meenemen voor de muurkrant.

c. Instructie:

In de klas:

- . Als de leerlingen blijk geven van kennis van planten: laat de leerlingen plantennamen noemen en schrijf die op het bord.

Huiswerk:

- . De leerlingen vragen hun ouders, familie of burens naar geneeskrachtige planten en hun werking en schrijven dit op.
- . Terug in de klas maken de leerlingen samen een muurkrant van al deze geneeskrachtige planten, met foto's, tekeningen of gedroogde kruiden.

Plusopdracht 1. Op zoek naar geneeskrachtige kruiden van Curaçao.

a. Leerkracht materialen:

- . Geen.

b. Leerlingen:

- . Hoeven geen materialen van huis meenemen.

c. Instructie:

- . De leerlingen werken individueel of per tweetal.
- . Ze kiezen per persoon minstens 1 plant uit. Let op: Deze plant moet bekend zijn op Curaçao. Dinah Veeris noemt in haar boek namelijk veel planten die niet van Curaçao zijn. Simpele voorbeelden van planten die elke leerling zal kennen: lamunchi (goed voor de nieren en lever) en oregano (goed voor de maag).
- . De leerling(en) presenteren hun onderzoek aan de klas.

Les 2. Airu. Genezen met energie

Behandelen van de lesstof (30 minuten)

Stel een of meer luistervragen bij aanvang van de les, bijvoorbeeld:

- . Hoe denk je dat iemand energetisch ziek kan worden?
- . Hoe zou de natuur kunnen helpen om iemand energetisch te doen genezen?

Ken jij zo'n plek die heel goed voelt voor jou?

Eigen antwoorden.

NB: Een consult met Muz Ansano kan door contact met hem op te nemen via telefoonnummer 511-9873, of via e-mail richenel.ansano@gmail.com.

Kinderen hebben toestemming nodig van hun ouder(s) of verzorger(s).

Opdracht 1. Ervaar de bomen met al je zintuigen!

a. Leerkracht materialen

. Geen.

b. Leerlingen

. Hoeven geen materialen mee te nemen.

c. Instructie

. Nodig de leerlingen uit om verschillende bomen in hun wijk te observeren en aan te voelen. Vertel dat je vaak het beste kunt voelen met je buik of je hart. Dit doen ze terwijl langzaam langs of onder verschillende bomen door wandelen.

. Laat de leerlingen over hun ervaringen vertellen. Belangrijk hierbij is dat de ervaringen met respect worden aangehoord. Zeg van te voren dat uitlachen of iets dergelijks niet wordt geaccepteerd. "Wees even respectvol als een boom zelf".

Opdracht 2. Kweek je eigen boompje.

a. Leerkracht materialen

. Geen.

b. Leerlingen

. Leerlingen nemen een of meer zaden van bomen mee naar school. Dit kan een pit van lokaal fruit zijn of boomzaadjes. Ze mogen zelf uitkiezen welk zaad ze willen planten.

c. Instructie

. Eventueel wordt de pot met plastic afgedekt. Dit houdt het vocht binnen.

. Vraag in het schooljaar nog regelmatig naar de groei van de kiem. Bomen groeien tenslotte langzaam!

Les 3. Partera. Babyzorg voor en na de geboorte

Behandelen van de lesstof (30 minuten)

Stel een of meer luistervragen bij aanvang van de les, bijvoorbeeld:

- . Hoeveel baby's worden er gemiddeld per jaar geboren op Curaçao, denk je?
- . Wat hebben blauwsel of lopen met een bevalling te maken?

Achtergrondinformatie bij kader over David Ricardo Capriles:

Capriles beschreef hoe in de 19e eeuw barende vrouwen op de kunuku 'ruw gewreven, gedrukt en zeer dikwijls geslagen' werden. Ook werden ze volgegoten met drankjes die de weeën moesten versterken. Hij herkende deze praktijken van West-Afrikaanse landen. Te veel geboortes liepen fataal af. Daarom stelde het gouvernement rond 1900 de medische opleiding voor vroedvrouwen verplicht (in: G.E. van Zanen, 1969).

Achtergrondinformatie bij het weetje over het zout strooien op de placenta:

Zout heeft al eeuwenlang een belangrijke rituele betekenis op Curaçao: als je geen zout at, kon je naar Afrika terug vliegen, zo werd er gezegd. Ook werden doodgeboren baby's vroeger wel gezouten voordat ze werden begraven (informatie van Richenel Ansano).

Waarom zou je de thee niet aan de moeder geven zodat zij meer melk kon aanmaken?

. Vroedvrouw Agnes Cobelens: Zij denkt dat de reden is dat water vroeger schaars was. Drinkwater was toen nog afhankelijk van de regenval. Een vrouw moet veel drinken om genoeg borstvoeding aan te kunnen maken. Zuiniger was het om het water gelijk aan het kindje te geven. Maar dan moet je wel zeker zijn dat het water schoon gekookt is. Om thee te kunnen zetten, heb je gekookt water nodig. Met een simpel recept van slappe thee wist de moeder wat ze moest doen.

. Genezer Richenel Muz Ansano: De melkproductie werd ook gestimuleerd door de moeder zjozjolí zaadjes of pinda's te laten eten. Als er te veel melk vloeide plaatste de moeder peterselie op haar borsten. Om melk in verstopte kanalen weer te laten vloeien gebruikte men koolbladeren.

Achtergrondinformatie bij oyada

Het Papiamentse woord 'oyada' komt waarschijnlijk van het Spaanse woord *ojeada* of van het Portugees '*olhada*'. Dat betekent allebei 'de blik van de ogen'. Ook kan 'oyada' afkomstig zijn van het indiaanse woord '*oibabao*' uit de Zuid-Amerikaanse Guaraní-Tupí taal. Dat woord betekent 'doorboren' of 'doorsteken' (informatie Richenel Muz Ansano).

Achtergrondinformatie bij kontra

Een kontra kan ook een zakje met speciale inhoud zijn, variërend van kruiden, steentjes tot botjes.

Ken jij nog meer Curaçaose beschermmiddelen tegen de oyada?

Eigen antwoorden.

Opdracht 1. Alles over baby's!

a. Leerkracht materialen

- . Papier, pen of potlood voor het noteren van de tradities.
- . Papier, karton, schaar en lijm voor het boekje.

b. Leerlingen

- . Hoeven niets mee te nemen.

c. Instructie

- . Leerlingen werken alleen, in tweetal of klein groepje.
- . Ze vragen thuis naar tradities die de (groot)ouders en anderen kennen over zwangerschap, bevalling en moeder en kind. De anekdotes worden verwerkt tot verhaal, liefst met illustratie.

Antwoorden van tradities die in literatuur genoemd worden:

In: Nicolaas van Meeteren (1947) '*Volkskunde van Curaçao*, hoofdstuk V, pag. 105-113).

- . Een vrouw mag niet samenwonen met een andere zwangere vrouw, want dat zou een zware bevalling of zelfs de dood van een van beide opleveren.
- . Een zwangere vrouw mag pas op kraamvisite als de navelstreng van de baby afgevallen is.

. Als er boven de neus van de baby een bloedvat zichtbaar was, dan kreeg het kind een kleine zilveren sleutel als amulet. Deze sleutel was van zijn doodskist die nu niet meer door het boze geopend kon worden.

. De navelstreng (die gedroogd van de baby is afgevallen) wordt onder de deur begraven of anders zorgvuldig bewaard. Dit is voor een lang leven van het kind. Bij verlies zou het kind krankzinnig worden.

In: Laura van Santen (2013) in haar scriptie '*Een beetje van mijn vroedvrouw, en een beetje van mijn moeder*').

. Als de aanstaande moeder iets eet waar ze veel zin in heeft, en ze raakt daarbij haar dikke buik of zichzelf aan, dan krijgt haar kind hierdoor een moedervlek op diezelfde plek die zij aanraakte.

. Geen ijs eten; hiervan zou het kindje een waterhoofd kunnen krijgen.

. Tijdens de zwangerschap mag de moeder niet te veel slapen: daar wordt het kindje lui door.

. Zo lang de baby nog niet geboren is, mag de moeder geen wiegje in haar huis hebben. Een leeg bed kan ongeluk afroepen.

Les 4. Skibidó di kolibrí. Genezen met gebed

Behandelen van de lesstof (30 minuten)

Stel een of meer luistervragen bij aanvang van de les, bijvoorbeeld:

- . Weet jij al welk dier bedoeld wordt met de 'kolibrí'?
- . Hoeveel handelingen moet de genezer verrichten bij deze genezing?

Weet jij welke ziekte deze persoon heeft?

Gordelroos.

Dit is een pijnlijke huidaandoening met koorts, veroorzaakt door het waterpokvirus (Varicella zoster virus). Dit virus is na vele jaren van slapend bestaan in een zenuwcel in het ruggenmerg weer actief geworden en veroorzaakt dan gordelroos.

Achtergrondinformatie bij de alinea “Genezen van gordelroos”.

Nelson Tremus noemt zijn manier van behandelen zelf niet 'gebedsgenezing'. Maar hij beaamt wel dat de genezing d.m.v. het gebed samen met het schrijven tot stand komt.

Het aftreksel van de plant flor di sanger helpt volgens Nelson Tremus ook tegen menstruatiepijn.

Opdracht 1. Genezen met gebed. Wat vind jij daarvan?

a. Leerkracht materialen

. Geen.

b. Leerlingen

. Hoeven niets mee te nemen.

c. Instructie:

. Dit is een discussie waar de meningen sterk uiteen kunnen lopen. Ook kunnen de emoties flink oplopen, al naar gelang de religieuze opvoeding en overtuiging van de leerlingen!

. Als leerkracht dient u onpartijdig te zijn. Laat uw eigen mening hierin dus niet doorklinken. Spreek vooraf af dat ieders mening hierin gerespecteerd dient te worden.

. Vraag bijvoorbeeld naar ervaringen uit eigen omgeving en naar voor- en nadelen van gebedsgenezing die ze kunnen bedenken.

Plusopdracht 1: Wat is eigenlijk een virus? Waarin verschilt het van een bacterie?

a. Leerkracht materialen

. Internetverbinding.

b. Leerlingen

. Hoeven niets mee te nemen.

c. Instructie:

. Laat leerlingen in hun biologieboek zoeken, of op internet met termen als 'virus en bacterie'.

. Ze maken een rapportje van hun bevindingen en presenteren dit aan de klas.

Antwoord:

Een virus heeft eigen, erfelijk materiaal, maar geen eigen celkern. Daarom heeft een virus levende cellen van een plant of dier nodig om te leven en zich daar te voort te planten. Hiermee maakt het virus de gastheer/vrouw ziek. Het virus is geen levend organisme, terwijl een bacterie dat wel is.

Deel uw ervaringen met de lesbrieven

Er is zorgvuldig gehandeld met het auteursrecht van gebruikte afbeeldingen en opnames en met de bronvermelding. Mocht u hierover vragen hebben, neemt u dan contact met ons op.

Graag horen wij uw ervaringen met deze lesbrieven. U kunt feedback geven via wmheriteduc@gmail.com.